

Motion till riksdagen 2005/06:N15

av **Per Bill m.fl. (m)**
med anledning av framst. 2005/06:RRS6

Riksrevisionens styrelses framställning angående bolagiseringen av Statens järnvägar

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om bolagiseringen av Statens järnvägar.

Vad var det vi sade!

Statens uppgift är att ställa upp reglerna för företag och enskilda samt att finansiera viktiga välfärdsuppgifter såsom skola, vård och omsorg. Däremot bör stat och kommun i allmänhet inte utföra sådana uppgifter som bättre utförs inom den privata sektorn. Det finns också ett problem med statligt ägande som gör att staten skall undvika att driva företag om det inte finns särskilda skäl för detta. Ett problem är de dubbla roller som uppkommer när staten både är domare och bestämmer reglerna och samtidigt agerar som en viktig aktör på marknaden. Ett annat är svårigheten att upprätthålla rättvisa konkurrensvillkor, eftersom de statliga företagen i praktiken agerar med statens beskattningsrätt som eget kapital.

Mot den här bakgrunden är vår utgångspunkt att staten som huvudregel skall undvika att äga företag och bedriva näringsverksamhet. Samtidigt skall inte en avveckling av det statliga ägandet göras till ett självändamål överordnat alla andra hänsynstaganden. Vi avser i stället att metodiskt gå igenom hela den statliga företagsportföljen och för varje företag identifiera och ange vilka skäl som en gång åberopades för det statliga ägandet och vilka skäl som alltfjämt är giltiga. Försäljning kan ske när skäl saknas för ett fortsatt statligt ägande som t.ex. när statliga företag agerar helt på kommersiella marknader präglade av en fullt ut fungerande konkurrens. Nordea och Telia Sonera kan nämnas som exempel.

Fel! Okänt namn på

Men även om vi rent generellt anser att staten inte bör agera som företagare, finns det ändå skäl att kritisera regeringen för de brister i det statliga företagandet som uppmärksammas i externa granskningar.

Riksrevisionen har i en rad rapporter granskat regeringens styrning av de statliga bolagen. Som ett genomgående tema i dessa granskningar återfinns kritiken av regeringens brister eller rent ut av oförmåga att styra de statliga bolagen på ett adekvat sätt. Kritiken har gällt en rad olika bolag: från rent inhemskt verksamt monopolbolag som Systembolaget till internationella bolag verksamma på en global konkurrensmarknad såsom Vattenfall.

Kritiken har gällt – inte de affärsmässiga resultat som redovisats – utan styrningen av bolagen. Den är, för att citera en av riksrevisorerna, formlös. Med det menas att den styrning som de facto ägt rum inte dokumenterats i form av fattade beslut. Ett annorlunda och mera brutalt sätt att uttrycka detta på är att ”man vet inte vilka beslut som har tagits och av vem”.

I Riksrevisionens kritik har särskilt Näringsdepartementets bolagsförvaltning utpekats. Enligt den modell som Näringsdepartementet tillämpar, tillåts bolagsförvaltaren också vara styrelseledamot. På så sätt skapas en dubbelroll som är problematisk i förhållande till ”grundlagens krav eftersom det i dessa fall är möjligt att hysa berättigat tvivel på en statlig tjänstemans opartiskhet” (RiR 2004:28).

I ännu en rapport har regeringens försumlighet i sin roll som ägare uppmärksammas. Denna gång gäller kritiken bolagiseringen av Statens järnvägar. Denna genomfördes 2001, då affärsverket Statens järnvägar delades upp på de tre separata bolagen SJ AB, Green Cargo AB och AB Swedcarrier.

Men bolagiseringen var inte helt lyckad. Bolagens verksamhet och organisation har ifrågasatts av resenärer, kunder, leverantörer, konkurrenter m.m. Resultatutvecklingen har också varit svag, ja så svag att SJ AB redan ett år efter bolagiseringen tvingades att upprätta en kontrollbalansräkning. 2003 beslutade riksdagen om kapitaltillskott till SJ AB och året efter beslutades om åtgärder för Green Cargo AB.

Enligt Riksrevisionens analys och bedömning spelade brister i Näringsdepartementets ägarförvaltning en viktig roll för dessa misslyckanden. Ägarförvaltningen påskyndade på eget initiativ bolagiseringen, och försåg inte bolagen med tillräckligt kapital.

Preciserade och dokumenterade uppdrag från ägarförvaltningen till de olika aktörerna saknas. Det betyder att de personer och grupper av personer som arbetade med bolagiseringen arbetade utan ett specificerat uppdrag.

Inte heller tog ägarförvaltningen till sig den kritik som utomstående konsulter förde fram.

Listan på brister från ägarförvaltningen kan göras mycket längre. Och det målar på nytt upp perspektivet av en ägarförvaltning som inte fungerar på det sätt den borde. Detta är ytterligare en indikation på det olämpliga i att omfattande ekonomisk verksamhet bedrivs inom ramen för statliga bolag. Detta måste regeringen uppmärksamma.

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 30 november 2005

Per Bill (m)

Ulla Löfgren (m)

Krister Hammarbergh (m)

Peter Danielsson (m)

Bengt-Anders Johansson (m)

Anne-Marie Pålsson (m)

Bertil Kjellberg (m)

Stefan Hagfeldt (m)